Jeugdliteratuur:

De Bencho-serie van Olga Buckley afgesloten met het 5e deel Ami, Bencho

ORANJESTAD — Met Ami, Bencho (2021) heeft Olga Buckley haar serie jeugdboeken over Bencho Kock afgesloten. De serie volgt de Arubaanse jongen in vijf opeenvolgende delen vanaf de basisschool tot het voortgezet onderwijs, iemand die zich van kleine verlegen en weifelende jongen tot zelfbewuste persoon ontwikkelt. De titel Ami, Bencho drukt dat uit: het is niet Mi ta Bencho, ook niet het iets sterkere Ami ta Benco, maar Ami – komma – Bencho, een titel die in mijn ogen een sterke persoonlijkheid uitstraalt.

door **Wim Rutgers**

Jeugdboeken in serievorm zijn populair en komen vaak voor. Maar de Bencho-serie wijkt af van een dergelijke traditie door één samenhangend verhaal in vijf delen te vertellen. De vijf delen volgen het leven van Bencho en vormen een samenhangende eenheid, een handvol van vijf delen, die ik metaforisch als de vijf verschillende vingers van één hand zou willen zien. Te beginnen met de pink als kleinste vinger, die het kleine jongetje met zijn trouwe hond toont, vervolgens de ringvinger die vertelt hoe Bencho opgroeit en als teken daarvan een fiets krijgt, hoe hij in een volgende fase in de kritische puberteit terechtkomt en zijn middelvinger opsteekt, waarna het volgende deel naar zijn leven als zelfstandige jongeman verwijst, waarna hij tenslotte in het vijfde en afsluitende deel na tal van moeilijkheden zijn leven – min of meer – onder de duim krijgt.

Zo'n vijfdeling kan ook gezien worden als een klassiek verhaal waarin langzamerhand een crisis wordt opgebouwd die uiteindelijk tot een catharsis leidt. De vijfdelige familiegeschiedenis speelt in een relatief afgelegen bario Ayo, waar hechte contacten worden onderhouden tussen alleenstaande vrouwen, verpersoonlijkt in Ma Chia die haar kleinzoon Bencho opvoedt en de zorgzame en betrokken buurvrouw Shon Chela die op belangrijke momenten voor oplossingen zorgt.

Het begin

In het eerste deel, *Bencho ta dual (2005)*, geeft de titel de mogelijkheid die letterlijk te lezen omdat Bencho met zijn vriend Micho en zijn trouwe hond Nero in de mondi ronddwaalt en min of meer verdwaalt, in slaap valt en droomt over de dieren die hij kent en waarbij hij leert tijdens zijn tochten niet op die dieren te schieten met zijn katapult, maar om ze te beschermen. De titel Bencho ta dual verwijst ook naar het onzekere van een kleine jongen en zijn fantasie.

In het tweede deel, *Bencho ta gana un bais (2007)* vervangt de realiteit de fantasie. Bencho wordt opgevoed door zijn oma, Ma Chia en denkt dat zij echt zijn moeder is. Maar… Een eerste schok betreft een geheimzinnige foto van een jonge vrouw, Frida Margarita Kock, en hemzelf als baby van zes maanden met zijn volledige naam Benjamin Rigoberto Kock. De opname in het ziekenhuis van Ma Chia houdt een tweede schok in, omdat Bencho nu plotseling moet zien zichzelf te redden en daar ook resoluut voor kiest. Bij het boodschappen doen bij Kam Hui Supermarket ziet hij een prachtige mountainbike die onder de klanten verloot wordt. De derde schok is het overlijden van Ma Chia, net op het moment dat hij hoort dat hij de mountainbike gewonnen heeft.

In het derde deel, *Bencho ta rebeldia (2013)* wil Bencho, nu Ma Chia er niet meer voor hem is, alleen verder en in haar huis blijven wonen en helemaal voor zichzelf zorgen, zoals hij dat al gewoon was tijdens haar ziekte. Hij spijbelt van school en zorgt voor eigen inkomsten door een krantenwijk, door in de supermarkt tassen van klanten te vullen en met zijn fiets boodschappen te bezorgen. Bencho voelt zich sterk op zichzelf teruggeworpen en komt in opstand tegen alles wat hem in zijn leven belemmert in zijn streven naar zelfstandigheid, zoals de school, de behulpzame buurvrouw Shon Chela, de Voogdijraad en een sociaal werkster. Hij weigert elke hulp en steekt in zijn puberteit zijn middelvinger op tegen alles en iedereen die zich met hem wil bemoeien. Aan het einde van dit derde deel wil hij weg van zijn eiland en wordt hij daarom hulpje van de Venezolaanse visser Vicente en gaat mee naar het feest van de 'Dia de la Pesca' aan de Overwal.

Naast deze verhaallijn bevat Bencho ta rebeldia een tweede tijdlijn: het verleden van zijn onbekende biologische moeder Rita in haar wilde jeugdjaren van spijbelen en foute vrienden, toen ook zij een middelvinger opstak tegen iedereen, en daardoor aan lager wal raakte. Het overlijden van haar moeder Ma Chia betekent een schok en een groot verdriet voor haar. Aan het einde is Bencho verdwenen en wordt hij gezocht door de politie en betreurt Rita als volwassen vrouw haar verknoeide leven.

In *Bencho y e gran crusada (2020),* het vierde deel, betekent de 'grote overtocht' van Bencho met zijn vissersvriend Vicente niet alleen een tocht naar de 'overwal', naar Venezuela, maar ook een rite du passage een ontwikkeling van opstandige puberteit naar de vaste wil zich alleen staande houden en voor zichzelf te zorgen. Hij verandert zijn naam van Bencho naar Mario, als symbool van dit besluit. Hij wil zijn eiland Aruba resoluut en definitief verlaten en een nieuw leven beginnen. Maar deze volgende stap naar volwassenheid en zelfstandigheid levert hem meer problemen dan oplossingen op.

Bencho logeert bij Vicente en diens vrouw Rosa, maar krijgt felle ruzie met hun verwende en arrogante zoon Camilo. Bencho vlucht na de dreigende taal van Camilo, en dwaalt door het vissersdorp met gevoelens van verlatenheid en onzekerheid, te meer omdat hij nauwelijks Spaans kent en moeizaam begrijpt wat er tegen hem gezegd wordt. Als hij door de Guardia Nacional naar zijn papieren gevraagd wordt, vlucht hij weg …

Ook hier zijn er twee verhaallijnen. Nu Bencho is verdwenen en Rita in het ouderlijk huis van Ma Chia is gaan wonen, volgt – na de summiere informatie over Bencho's werkelijke biologische moeder Rita in deel twee en uitgebreider in deel drie, nu uitgebreide informatie de treurige familiegeschiedenis. Die begint in dit deel met een herinnering aan de geboorte van Bencho en hoe Rita werd gedwongen de baby af te staan aan haar moeder die het kind als alleenstaande vrouw zal opvoeden.

Ma Chia had ooit een relatie met de Nederlandse marinier Kees, die na afloop van zijn contract naar Nederland repatrieerde en daar onder familiedwang een Nederlands meisje trouwde. Hij liet Ma Chia zwanger achter van haar dochter Rita, die op veertienjarige leeftijd zwanger raakte van haar dominante 'vriend' Javier. Ze wordt gedwongen haar kind – Bencho – af te staan, een trauma dat ertoe leidt dat ze aan lager wal raakt, ook omdat Javier haar tot prostitutie dwingt.

Via buurvrouw Shon Chela, krijgt Rita de geschiedenis van haar biologische vader Kees te horen. Er blijkt een geheimzinnige brief te zijn die de marinier ooit aan Ma Chia gestuurd heeft, maar die nooit gelezen is en pas nu door dochter Rita geopend wordt. Deze brief heft kennelijk alle vragen op, maar de inhoud ervan komen de lezers niet aan de weet.

Zo eindigt Bencho y su crusada in een dubbele *cliff hanger*, zonder oplossing voor Bencho in Venezuela en zonder vermelding van de inhoud van de brief, terwijl Bencho ook nog niet verenigd is met zijn moeder en bovendien nog niet op de hoogte is van het bestaan van marinier Kees. De crisis is compleet.

Afsluiting

Met Ami, Bencho (2021) het vijfde en omvangrijkste deel heeft Olga Buckley haar Bencho-reeks afgesloten en komen alle verhaallijnen uit de vorige delen samen met een oplossing voor de problemen waarin Bencho verzeild was geraakt. Eind goed, al goed – maar niet probleemloos en met veel tegenslag en doorzettingsvermogen van de hoofdpersoon. Hier bewijst hij dat zijn Venezolaans avontuur hem definitief zelfstandig heeft gemaakt. Het slot suggereert een positief einde dat de lezer zelf mag concretiseren en waarbij de verteller bewust plekken voor een lezersinvulling overlaat.

Opnieuw, net als in deel drie en vier, zijn er ook hier twee verhaallijnen. Bencho is naar Venezuela gegaan zonder enig bericht achter te laten. Dat maakt het thuisfront zo bezorgd dat er een zoektocht op touw wordt gezet door de politie en de vrienden en bewoners van bario Ayo waar Bencho woonde. Hier wordt ten slotte de sluier weggenomen die rond het leven van Rita was geweven. De tweede verhaallijn bevat de spannende avonturen van Bencho, eerst om zich te verbergen voor de guardia civil en om daarna te proberen aan Venezuela te ontsnappen en veilig naar Aruba terug te komen. Dat ligt in de verwachting, maar het hóe daarvan maakt jeugdboeken spannend.

Als het eindelijk na veel tegenslagen lukt door zich in een vissersboot die naar Aruba gaat, te verbergen, is Bencho wel weer thuis maar nog bepaald niet veilig omdat er nogal wat problemen opgelost dienen te worden. Het belangrijkste is de relatie met zijn moeder Rita die alle moeite doet om Bencho eraan te doen gewennen dat zij Bencho's echte biologische moeder is en hem voor haar te winnen. Bencho blijft heel afkerig, zelfs haast vijandig tegen dat idee en geeft zich maar langzaam gewonnen. Het vraagt veel zelfoverwinning van hem.

Intussen beseft Bencho dat zijn Venezolaanse 'avontuur' geen oplossing heeft geboden voor een positieve toekomst. Hij besluit daarom zijn schoolopleiding af te maken en daarna te gaan studeren. Dat is mogelijk is omdat de Nederlandse marinier – Kees – ooit geld heeft opgestuurd dat Ma Chia consequent weigerde te gebruiken. Maar belangrijker dan dit is nog een ontluikende relatie met zijn klasgenote Sorayda. Dat open einde van geplande studie en een vriendin die meer biedt dan alleen vriendschap geeft het verhaal een open einde, waaruit eventueel nog een zesde deel zou kunnen ontstaan. Maar misschien moet zo'n vervolg maar aan de fantasie van de lezer worden overgelaten.

De boekenserie.

Ontwikkelingsroman

Olga Buckley schreef de serie over een periode van ruim vijftien jaar. De Bencho-vijfling is een speciaal voorbeeld van een ontwikkelingsroman oftewel 'novel of childhood' en *Bildungsroman* om populaire termen te gebruiken. De vijf afzonderlijke boeken vormen een hechte eenheid waar elk volgend deel bij de vorige delen aansluit en waarbij bovendien kennis van die vorige delen noodzakelijk blijkt om een volgend deel goed te kunnen volgen.

In het eerste deel is Bencho nog een klein fantasierijk jongetje en is het verhaal geschikt voor de basisschool. In deel twee zit Bencho in klas zes, in deel 3 in de brugklas en in het laatste deel in havo-4. Dat maakt de serie vanuit lezersoogpunt wel speciaal, want de ontwikkeling van de hoofdpersoon van een klein jongetje, via de puberteit naar adolescent, vraagt ook van de lezer een ontwikkeling van het kinderboek naar die van de young adult.

Leesvaardigheid

Deel 1 telt net geen zestig pagina's en heeft veel illustraties, de volgende delen zijn omvangrijker met respectievelijk 138, 85 en 80 bladzijden, en hebben bovendien minder illustraties, waarna het slotdeel verreweg het omvangrijkst is met 190 pagina's. In alle delen zijn de hoofdstukken kort, wat het lezen vergemakkelijkt.

Vanaf deel drie zijn er steeds twee inhoudelijke verhaallijnen, soms met grote tijdsverschillen, een procedé waarbij lezers soms meer weten dan de personages zelf.

Door inhoud, taalgebruik, stijl en structuur volgt de verteller de ontwikkeling van de personages.

Langzamerhand worden de beschrijvingen in de opvolgende delen gedetailleerder met meer bijzonderheden, waarbij de verteller vaak begint met een algemene situatiebeschrijving van de natuur of de omgeving. Motieven als zelfredzaamheid en verantwoordelijkheid, ingewikkelde familierelaties en het ouderschap van Rita worden langzamerhand en stapsgewijs in opvolgende delen opgebouwd.

In het eerste deel is de taal eenvoudig, concreet met korte zinnen, waarna het taalgebruik in de volgende delen steeds compacter van stijl en gedetailleerder van inhoud wordt, zodat de hoofdpersoon én de lezer sámen groeien: elk volgend deel vraagt meer van de lezers in zowel hun leeservaring als hun leefervaring.

In de eerste drie delen wordt er óver de verschillende personen verteld, vanaf deel vier treden er meer vertellers op, zoals Bencho, Rita, de maatschappelijk werker, Vicente en Rosa, en Shon Chela die zélf hun visie verwoorden in de ik-vorm. In het laatste deel komen zowel de verteltekst in de derde persoon als in de eerste persoon voor. In Ami, Bencho begint elk hoofdstuk met een korte, cursief en vetgedrukte, algemene beschouwing als intro voor wat er zal volgen. Daarnaast komen er in de hoofdstukken cursieve stukken voor die als een innerlijke monoloog gedachten en gevoelens van de personages weergeven in de ik-vorm.

Het opgroeien tot zelfstandigheid van de hoofdpersoon vraagt ook ontwikkeling van de lezer die met de hoofdpersoon mee moet groeien in leesvaardigheid. Olga Buckley schrijft verhalen die qua leesniveau steeds nieuwe uitdagingen voor haar lezende doelgroep vormen. De Bencho-serie is een prestatie van formaat en betekent niet alleen een prachtige aanvulling op ons jeugdboekenbestand in het Papiamento maar ook een belangrijke vernieuwing daarvan.

Olga J. Buckley: Ami, Bencho (2021)
190 pagina's; gebonden in oblong-formaat
Illustratie Nigel Matthew
ISBN 978 99904 69* 3

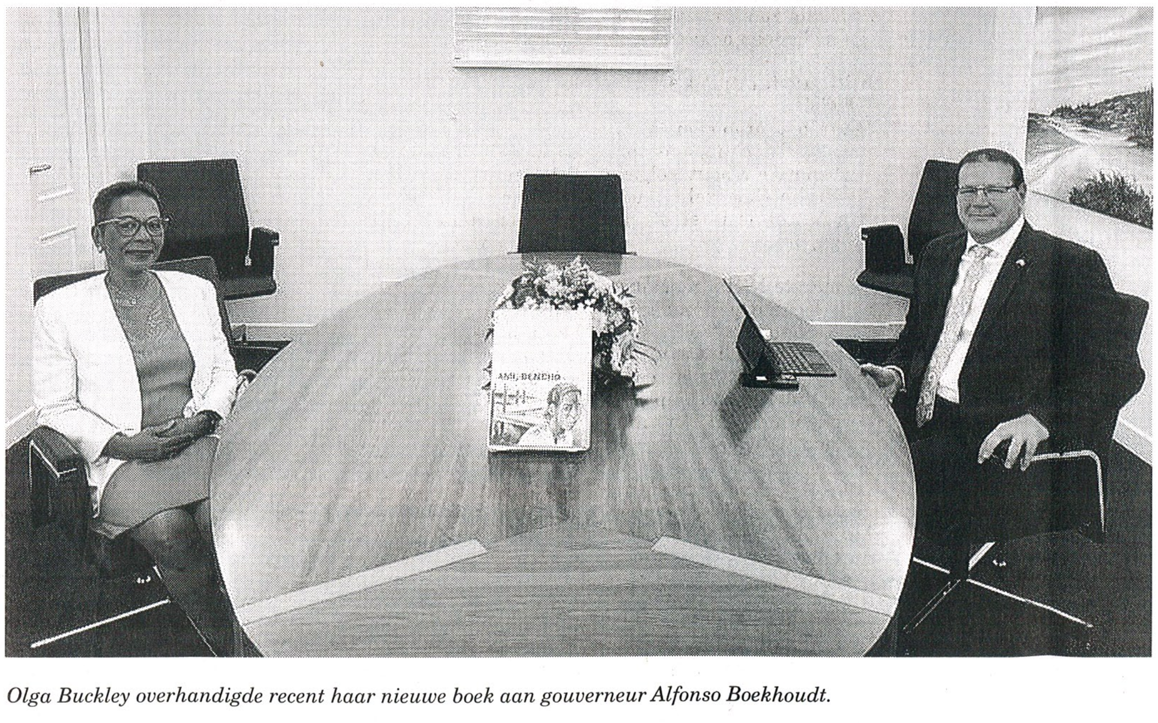

Olga Buckley overhandigde recent haar nieuwe boek aan gouverneur Alfonso Boekhoudt.